

Бърнард Меламъд
Сребърната корона

Ганс, бащата, лежеше в болница. Различните лекари казваха различни неща, развиваха различни теории. Говореше се за някакво изследване по оперативен път, но се опасяваха, че може да го убие. Един лекар каза, че е рак.

– На сърцето – додаде старецът горчиво.

– Не е възможно.

Младият Ганс, Албърт, гимназиален учител по биология, обикаляше следобед улиците покрусен. Какво може да направи човек срещу рака? Подметките му се изтъркаха от ходене. Лесно се дразнеше, ядосваха го войната, атомната бомба, замърсяването на околната среда, смъртта – явно това бе от напрежението и тревогите около болестта на баща му. Подлудяваше го обстоятелството, че не може нищо да направи за него. Цял живот не беше направил нищо за него.

Една колежка, учителка по английски, с която беше спал навремето, момиче, видимо състаряващо се, го посъветва:

– Ако лекарите не могат, Албърт, защо не опиташ с някой баяч? Разни хора знаят разни неща, никой не знае всичко. Особено за човешкото тяло.

Албърт се изсмя унило, но се вслуша. С кого да се съгласиш, когато и специалистите не са съгласни помежду си? Когато си опитал всичко, какво друго ти остава?

Един следобед, след дълга самотна разходка, точно когато понечи да се спусне по стълбите към метрото някъде в Бронкс, все още под бремето на грижите си, разтревожен, че нищо не се е променило, едно дебело момиче с разгопени месести ръце го спря и му пъкна под носа някаква мръсна картичка, която той се опита да отстрани. Момичето представляваше потресаваща гледка, беше най-малкото бавно развиваща се. Даде й петнайсет, въпреки че изглеждаше на трийсет, а разсъдъкът ѝ вероятно беше на десетгодишна. Кожата ѝ лъщеше, лицето беше мокро, пълно, с малка отворена уста, която щеше завинаги да си остане така, очите ѝ – силно раздалечени на същото това широко размазано лице, или воднистозелени, или кафяви, или и двете – не беше сигурен. Тя изглежда нямаше нищо против неговия оглед и тихо изгука. Гъстата ѝ коса бе вплетена в две напомнящи на възета плитки, носеше издути платнени пантофи, разпрани по шевовете и покрай подметката, избеляла червена пола, стигаща до дебелиите ѝ глезени, и плътна кафява жилетка, закопчана над набъбналите гърди, макар да бе още септември и още горещо.

Първият порив на учителя бе да отmine протегнатата ѝ подпухнала

бебешка ръка. Вместо да го направи, той взе картичката. Просто любопитство – веднъж научил се да четеш, четеш всичко? Великодушен порив?

Албърт разпозна идиш и иврит, но прочете на английски: „ЛЕКУВАЙТЕ БОЛНИТЕ. СПАСЕТЕ УМИРАЩИТЕ. НАПРАВЕТЕ СРЕБЪРНА КОРОНА.“

– Каква е тази сребърна корона?

Тя издаде куп невъзможни звуци. Потиснат, той отмести поглед. Когато извърна отново очи към нея, тя побягна.

Започна да изучава картичката. „НАПРАВЕТЕ СРЕБЪРНА КОРОНА“. Прочете адреса на някакъв равин, истински адрес: Джонас Лифшиц, съвсем наблизо в квартала. Сребърната корона го озадачи. Нямаше представа какво общо има със спасяването на умиращите, но осъзна, че трябва да разбере. Въпреки че в началото се отврати от тази мисъл, реши да посети равина и се почувства в известен смисъл облекчен.

Учителят забърза по улицата, премина няколко пресечки и се озова на адреса върху картичката – една разнебитена синагога в някакъв магазин, „Паство Тиодър Хърцл“, беше изписано с големи разкривени бели букви върху армираното стъкло на витрината. Името на равина, с помалки златни букви, беше А. Маркъс. В коридора, отляво на магазина, се повтаряше номера на къщата, само че с метални цифри, а върху една картичка, пхнатата под празната табелка за името, под мъцуцата¹, беше написано с молив: „Равин Дж. Лифшиц. Пенсионер. Консултации, Позвънете на звънеца.“ Звънецът, когато реши да опита, не работеше – беше мъртъв под натиска му – и Албърт завъртя бравата с прескачащо сърце. Вратата поддаде доста лесно и той се заизкачва колебливо по едно тъмно и тясно дървено стълбище. По пътя нагоре, обзет от съмнения, виращ се в мрака, той бе готов да се върне обратно, но стигнал до първата площадка, се насили и почука силно на вратата.

– Има ли някои тук?

Затропа по-силно, ядосан на себе си, че е тук, предприел подобно влизане – кой би го предрекъл само преди час? Вратата се откряна и през процепа се появи онова широко, лошо скроено лице. Присвило изпъкналото си око, недоразвитото момиче започна да издава звуци на пържещи се яйца, след което се дръпна назад и затръшна вратата.

1. мъцуца (евр.) – парче пергаментова хартия, изписана с цитати от Второзаконието (петата книга на Вехтия Завет), започващи с думата „Шадан“, едно от имената на Всевишния. Навита на свитък, тази хартия се пъха в специална кутия и се окачва на касата на вратата в знак, че там живее еврейско семейство. – бел. пр.

Учителят, поколебал се само за миг, я отвори рязко, колкото да успее да види как тя се носи с огромното си туловище по един тесен коридор, блъскайки се в стените, докато изчезна в някаква стая в дъното.

Албърт влезе предпазливо, с чувството на обърканост, ако не и за опасност, като предупреждаваше сам себе си да си тръгне веднага и въпреки това остана, за да надникне любопитно в една от предните стаи встрани от коридора, затъмнена от спуснатите зелени щори, през които се стичаха тънки като нишки поточета светлина. Щорите приличаха на избелялата карта на древни земи. Сивобрад старец с удебелен ляв клепач и с ярумлка² седеше дълбоко заспал с книга в скута си на едно изтърбушено кресло. Ако не креслото, то някой в стаята миришеше на киснато. Дебелата книжка в скута му се свлече с глух удар на земята, но вместо да я вдигне, той я изрита с тока си под стола.

– И така, докъде бяхме стигнали? – попита любезно той, леко задъхан.

Учителят свали шапката си, спомни си в чия къща се намира и я сложи отново на главата си. Представи се:

– Търсех равина Дж. Лифшиц- Вашето възрастно момиче ми отвори вратата.

– Равина Лифшиц ... това е била дъщеря ми Рифкеле. Тя не е свършена, макар бог, който я е сътворил по свое подобие, да е самото съвършенство. Няма нужда да ви обяснявам какво значи това.

Удебеленият му клепач се затвори, сякаш намигна, но беше явно неволно.

– Какво – попита Албърт.

– И тя е свършена по своему.

– Както и да е, тя ми отвори и затова съм тук-

– И така, какво решихте?

– За кое?

– Какво решихте за онова, за което говорихме: сребърната корона?

Докато говореше, очите му блуждаеха, потъркваше нервно палец с показалеца си. Хитрец, реши учителят. С този трябва да внимавам.

– Дойдох тук, за да разузная каква е тази корона, която рекламирате – каза той. – Но всъщност ние съвсем не сме разговаряли нито за нея, нито за каквото и да е било. Когато влязох тук, вие бяхте дълбоко заспал.

2. ярумлка (идиш) – кръгло мъжко кепе, покриващо само темето, носено предимно от евреите, привърженици на ортодоксалната или консервативната традиция – бел. пр.

– На моята възраст... – обясни равинът и леко се засмя.

– Това не беше критика. Искях само да кажа, че съм ви напълно непознат.

– Как може да сме непознати, когато и двамата вярваме в един бог?

Албърт реши да не му противоречи. Равинът вдигна двете шори и последната за деня светлина се разля в просторната стая с висок таван, претъпкана най-малко с една дузина столове със сгънати и разгънати облегалки, плюс едно счупено канапе. С какви операции се занимаваха тук? Групови консултации? Или равинска терапия? Учителят изпита повторно отвращение към себе си, че е дошъл тук. На стената висеше овално огледало, оброчно с позлатени групи от навързани кръгове, големи и малки, картини нямаше. Въпреки празните столове, а може би именно заради тях, стаята изглеждаше пуста.

Учителят забеляза, че панталоните на равина висят почти на парцали. Носеше негладено, изтъркано черно сако и пожълтяла бяла риза без вратовръзка. Влажните сивкавосини очи бяха неспокойни. Равинът Лифшиц беше човек с тъмно лице, с кафяви торбички под очите и миришеше на старост. Това беше миризмата. Трудно бе да се определи дали прилича на дъщеря си, Рифкеле приличаше на породата си.

– И така, седнете – каза равинът с лека въздишка. – Не на канапето, седнете на някой стол.

– На кой по-точно?

– Имате първокласно чувство за хумор – усмихвайки се разсеяно, той посочи два кухненски стола и сам седна на единия.

Предложи тънка цигара.

– Отказах ги – обясни учителя-

– И аз – старецът остави пакета, – Кой е болен – запита той.

Албърт се стегна от въпроса, спомняйки си картичката, която беше взел от момичето: „ЛЕКУВАЙТЕ БОЛНИТЕ. СПАСЕТЕ УМИРАЩИТЕ.“

– Ако говорим по същество, баща ми е в болница със сериозно заболяване. Всъщност умира.

Кимайки сериозно, равинът бръкна в джоба на панталона си за чифт очила, избърса ги с голяма мръсна носна кърпа и си ги сложи, като повдигна телените дръжки последователно над месестите си уши.

– И така, Ще направим ЛИ за него корона?

– Зависи. Нали затова именно дойдох, да разбера каква е тази корона.

– Какво искате да разберете?

– Ще бъда откровен с вас – учителят издуха носа си и бавно го обърса. – Моят начин на мислене е, естествено, емпиричен и обективен – може да се нарече немистичен. Отнасям се с подозрение към баенето и дойдох тук, честно казано, само защото искам да направя всичко възможно, за да помогна на баща си да си възвърне предишното здраве. Или с други думи, не искам да оставя нищо неопитано.

– Обичате ли баща си? – изкътка равинът и сантиментален блясък забули очите му.

– Онова, което изпитвам, е очевидно. Истинската ми грижа в момента е най-вече как действа короната. Можете ли да ми обясните механизма на цялата работа? Кой ще я носи, например? Той ли? Вие ли? Или ще се наложи да я нося аз? С други думи, как функционира? И ако няма-те нещо против да ми кажете, какъв е принципът, основанието ѝ? За мен това е terra incognita, но ми се струва, че съм склонен да опитам, за да се оправдая пред самия себе си. Мога ли да видя образец на една корона, например, ако ви се намира подръка?

Равинът с разсеяно движение спря сякаш ръката, с която изглежда възнамеряваше да си бръкне в носа.

– Какво е короната? – запита той първо високомерно, а после отново любезно: – Това е корона, нищо повече. Корони има в Мишната³, в Притчите⁴, в Кабалата⁵, изобщо свещените книги на Петокнижието са често под закрилата на корони. Но тази е друга, нея ще разберете, когато си покаже действието. Тя е чудодейна. Образци не съществуват. Трябва да се направи корона специално за баща ви. Тогава ще му се възвърне здравето. Цените са две ...

– Бъдете така любезен да ми обясните как точно се лекува болестта? – каза Албърт. – Като биле за здраве ли действа? Не се отказвам, нали разбирате. Просто се интересувам от всякакви феномени. Като компрес ли изсмуква болестта, или какво?

– Короната не е лекарство, тя е здравето на баща ви. Ние принасяме короната в жертва на бога и бог възвръща здравето на баща ви. Но първо трябва да я направим както трябва – това ще сторя аз с моя помощник, един пенсиониран бижутер. Помагал ми е в направата на хиляди корони. Повярявайте, познава среброто, точното количество до грам в

3. Мишна (евр.) – първата част на Талмуда (сборник от древни равински писания, състоящ се от Мишна и Гамара) – бел. пр.

4. Притчите – една от книгите на Вехтия Завет – бел. пр.

5. Кабала (евр.) – окултна религиозна философия, развита от равините през Средновековието, мистично тълкувание на Светото писание. – бел. пр.

зависимост от големината, която желаете. После аз ще прочета благословиите. Без подходящи благословии, изречени точно дума по дума, короната не действа. Не е нужно да ви обяснявам защо. Когато направим короната, баща ви ще се почувства по-добре. Гарантирам ви. Нека ви прочета няколко думи от книгата на тайнствата.

– Кабалата ли? – попита учителят.

– Нещо подобно.

Равинът стана, отиде до креслото, отпусна се бавно върху коленете и ръцете си и измъкна

книгата, която беше избутал под безформения стол, дебело малко томче с избледнели пурпурни корици, без нито една дума, напечатана върху тях. Целуна книгата и зашепна молитва.

– Скрих я за малко – обясни той, – когато влязохте в стаята. В днешно време е ужасно, друговеци влизат в къщата ви посред бял ден и ви взимат онова, което ви принадлежи, ако не и живота ви.

– Но аз веднага ви казах, че ми отвори дъщеря ви – измърмори Албърт смутено.

– Щом казахте, разбрах. Тогава учителят попита:

– Ами в случай, че не съм вярващ? Ще подейства ли короната, ако е поръчана от човек с известни съмнения?

– Съмнения имаме всички. Съмняваме се в господ и господ се съмнява в нас. Това е естествено, като се има предвид природата на битието. От този вид съмнения не се боя, стига да обичате баща си.

– Звучи горе-долу като парадокс.- Че какво лошо има в парадокса?

– Баща ми далеч не беше най-сговорчивият човек на света, пък и аз не съм цвете, но той беше щедър към мене и аз искам да му се отплатя по някакъв начин.

– Бог уважава благодарните синове. Ако обичате баща си, това ще се прехвърли на короната и ще му помогне да си възвърне здравето. Разбирате ли староеврейски?

– За съжаление не.

Равинът прелисти няколко страници в дебелия си том, взря се отблизо в една и зачете гласно на староеврейски, като превеждаше на английски:

„Короната е плод на божието милосърдие.

Неговото Милосърдие е любов към сътворението.“ – Тези думи ще прочета седем пъти над короната. Това е най-съществената благословия.

– Чудесно. А какво ще кажете за двете цени, за които споменахте преди малко?

– От тях зависи колко бързо искате да бъде лечението.

– Искам да бъде незабавно, иначе цялата работа се обезсмисля – каза Албърт, като овладя гнева си. – Ако се съмнявате в искреността ми, вече ви казах, че прибягвам до тази мярка, въпреки че е в противоречие с някои от най-дълбоките ми убеждения. Положих огромни усилия, за да ви изясня най-недвусмислено всичките си за и против.

– Кой казва, че не сте?

Учителят усети присъствието на Рифкеле, която стоеше на вратата и ядеше филия хляб с бучки масло по нея. Наблюдаваше го с кротко изумление, сякаш го вижда за първи път.

– По-късно, Рифкеле – каза търпеливо равинът.

Момичето си натъпка хляба в устата и се затича тромаво по коридора.

– Както и да е, какво ще кажете за цените? – попита Албърт, раздразнен от прекъсването. При всяко появяване на Рифкеле съмненията му в това начинание се изпречваха пред него като фаланга копиеносци.

– Имаме два вида корони – отвърна равинът. – Едната е за 401, а другата за 986.

– Долари ли искате да кажете, за бога? Невероятно.

– Короната е от чисто сребро. Клиентът плаща в сребърни долари. Сребърните долари стопяваме – повече за голямата корона, по-малко за средната.

– А малката?

– Малка няма. Каква полза от малка корона?

– Откъде да знам. Но явно се предполага, че колкото е по-голяма, толкова по-добре. Кажете ми, моля ви се, с какъв по-точно ефект короната от 986 превъзхожда короната от 401? По-голяма-та по-бързо ли подобрява състоянието на пациента? Ускорява реакцията?

С петте си пръста, скрити в брадата, равинът изрази съгласие.

– Има ли други разноси?

– Разноси?

– В допълнение на споменатите цени.

– Цената си е цена, няма нищо допълнително. Цената е за среброто, работата и благословиите.

– А сега бихте ли бил така любезен да ми кажете – в случай, че реша да се забъркам в тази сделка, къде бих могъл да намеря 401 сребърни долара? Или ако се реша в полза на работата за 986, къде мога да намеря купчина звонкови монети, възлизаци на тази сума? Струва ми се, че едва ли има банка в целия Бронкс, която в днешно време би държала

толкова много сребърни долари в наличност. Бронкс не е вече Дивият Запад, равине Лифшиц. И което е още по-важно – нима не е вярно, че монетният двор вече не сече сребърните долари от чисто сребро?

– Ами като не ги правят, ще купим на едро. Ако ми оставите парите в брой, ще поръчам среброто на един продавач на едро, така ще ви спестим неудобството да ходите в банката. Ще бъде същото количество сребро, само че на кюлчета – ще ги премеря на кантара пред вас.

– И още един въпрос. Ще приемете ли да ви платя с чек? Ще го подпиша веднага, щом взема окончателно решение.

– Бих се радвал да можете, г-н Ганс – каза равинът, а жилестата му ръка все още изследваше брадата, – Но по-добре е да платите в брой, след като пациентът е толкова зле, та да придвижа работата веднага. Чекът понякога се връща неизплатен, или се изгубва в банката, а това пречи на короната.

Албърт не попита как става това, но подозираше, че работата не беше нито в чековете без покритие, нито в загубването им. Нямахше съмнение, че някои от кандидатите за корони спираха чековете си след като размислеха.

Докато учителят разсъждаваше относно следващия си ход – да се съгласи ли, или да не се съгласи? – слагайки на везните рационалното и сантименталното, старият равин седеше на стола си и четеше бързо мистичната си книжка, движейки безмълвно устни.

Най-сетне Албърт стана.

– Ще реша въпроса окончателно довечера. Ако се заема и се обвържа с короната, ще ви донеса парите в брой утре след работа.

– Вървете си със здраве – каза равинът. Свали очилата и си избърса и двете очи с носната кърпа.

Дали са мокри, или са сухи? – помисли си учителят.

Когато излезе от входната врата, склонен по-скоро да се откаже, отколкото да опита с короната, той почувства облекчение, почти еуфория.

Но на следващата сутрин, след тежка нощ, настроението на Албърт беше коренно променено. Бореше се с потиснатостта и раздразнението си, тръпки на горещ и вледеняващ гняв го разтърсваха. Все едно да хвърлиш пари на вятъра. Имам работа с изпечен мошеник, ясно е, но неизвестно защо не намирам достатъчно сили да му устоя. Може би подсъзнанието ми подсказва да се оставя на течението и да поръчам короната. А какво ще стане след това, ще видим – дали ще вали дъжд или сняг, или ще дойде пролетта. Предполагам, че няма да се случи нищо особено, но каквото и да стане, поне ще ми е чиста съвестта.

Но когато следобед учителят посети равина Лифшиц в същата стая, пълна с празни столове, въпреки че носеше в портфейла си необходимата сума в брой, отново изпита нежелание да се раздели с нея.

– Какво става с короните след като се използват и пациентът възвърне здравето си? – попита той хитро равина.

– Радвам се, че ми зададохте този въпрос – оживено отвърна равинът, а удебеленият му клепач клюмна. – Стапяме ги, а среброто раздаваме на бедните. Мицвата⁶ в името на едни се превръща в мицва за друг.

– На бедните, така ли?

– Има много бедни хора, г-н Ганс. Понякога те имат нужда от корона за болната си жена или за болното си дете. Откъде да намерят сребро?

– Ясно: преработване или нещо подобно, но защо да не се използва короната повторно такава, каквата си е? Искам да кажа, не оставяте ли да мине известно време, преди да я претопите? Представете си, че някой умираш, който се е съвзел, пак се разболеє сериозно?

– За новата болест ще трябва нова корона. Утре светът не ще е същият както днес, макар господ да ни слуша със същото ухо.

– Вижте, равине Лифшиц – нетърпеливо рече Албърт. – Ще ви кажа откровено, че съм склонен да поръчам короната, но ще ми бъде безкрайно по-лесно да реша, ако ми разрешите да зърна една от тях – само за пет секунди – корона, която в момента се прави за друг клиент.

– Какво толкова ще видите за пет секунди?

– Достатъчно – дали предметът е действителен, дали си заслужава труда и дали капиталовложението не е неуместно.

– Г-н Ганс – отвърна равинът, – в нашата работа витрина няма. Не си купувате от мен последния модел шевролет. Баща ви умира в момента в болница. Обичате ли го? Искате ли да направя корона, която ще го излекува?

Учителят се разгневи:

– Не ставайте глупак, равине, на това вече отговорих. Моля ви, не отклонявайте основния въпрос. Използвате чувството ми за вина, за да повлияете на разумните ми съмнения спрямо цялото това доста необикновено начинание. Но няма да ме измамите.

Те се втрениха един в друг. Брадата на равина потрепери. Албърт скръцаше със зъби.

Рифкеле изстена от някаква съседна стая.

6. Мицва (евр.) – достойно дело – бел. пр.

Задъхан от вълнение, след малко равинът отстъпи.

– Ще ви покажа короната – въздъхна той.

– Извинете ме, че загубих самообладание. Равинът го извини.

– Кажете ми сега, ако обичате, каква е болестта на баща ви?

– Ох – каза Албърт, – никой не знае със сигурност. Един ден си легна, извърна се към стената и каза: „Зле ми е.“ В началото се съмняваха в левкемия, но лабораторните изследвания не я потвърдиха.

– Говорихте ли с лекарите?

– С цели пълчища. Чак ми посиня езикът. Банда негодници – каза дрезгаво учителят. – Както и да е, никой не знае какво точно му има. Теориите включват рядко срещани болести на кръвта, както и карцинома на някои от жлезите с вътрешна секреция. Може би знаете как се нарича, аз не помня, предполагат се и усложнения като Паркинсон или Адисон, или мултипленна склероза, или изобщо нещо от този род, или същото в комбинация с други болести. Общо взето, мистерия.

– Това означава, че ще имате нужда от специална корона – заяви равинът. Учителят се укроти.

– Какво значи специална? Колко ще струва?

– Цената ще бъде същата – отвърна сухо равинът, – но изработката и благословиите ще бъдат по-други. Когато сме изправени пред подобна тайнственост, се налага да направим друга корона и тя трябва да бъде по-голяма.

– Как ще стане това?

– Като два вятъра, които се срещат в небето. Единият бял, а другият син. Синият казва: Аз съм не само син, а и пурпурен, и оранжев отвътре. Тогава белият си отива.

– Ако можете да го измислите за същата цена, то си е ваша работа.

След това равинът Лифшиц спусна двете зелени щори и затвори вратата, затъмнявайки стаята.

– Седнете – каза той в гъстия мрак. – Ще ви покажа короната.

– Седнал съм.

– Тогава останете, където сте, но извърнете главата си към стената с огледалото.

– Но защо е тази тъмнина?

– Ще видите светлина.

Той чу как равинът запали клечка кибрит и тя припламна за миг, хвърляйки сенките на свещи и облегалки сред празните столове в стаята.

– Сега погледнете в огледалото.

– Гледам.

– Какво виждате?

– Нищо.

– Погледнете с очите си.

Появи се сребърен свещник – първо с три, после с пет и накрая със седем горящи хилави свещи, напомняше призрачни ръце с пламтящи пръсти. Гореща вълна блъсна Албърт право в лицето и го замая за миг.

Но си спомни игрите от детството и си помисли: кой кого лъже? Това е някой от онези фокуси, които помня от дете. И ако наистина е така, моментално изчезвам оттук. Мога да понеса известна тайнственост, но няма да издържа на подобни магьоснически номера, нито пък ще сключа сделка с някакъв си равин фокусник.

Свещникът изчезна, въпреки че светлината му беше още там и той видя в огледалото мрачното лице на равина с поглед, обърнат към него. Албърт бързо се огледа, за да види дали някой не е застанал до него, но нямаше никой. Къде се криеше в момента равинът, учителят така и не разбра, но в осветеното огледало се бе появило сбръчканото, съсухрено лице на стареца, тъжните му очи – подкупващи, любопитни, морни, може би дори изплашени, сякаш бяха видели повече, отколкото искаха и въпреки това продължаваха да гледат.

Какво е това, диапозитиви или домашно видео? Албърт потърси някакъв прожекционен апарат, но не видя никакъв лъч светлина, нито от стената, нито от тавана, нито пък някакъв предмет или образ, който би могъл да се отрази в огледалото. Очите на равина горяха като изпълнени със слънце облаци. На синьото небе изгря луна. Учителят не смееше да мръдне от страх да не открие, че няма да може. Тогава съзря блестяща корона на главата на равина.

Отначало се появи обшит със седеф тюрбан, който – като някаква загадъчна звезда в нощното небе – се превърна сред бликналата светлина в сребърна корона, сътворена от снопчета, триъгълници, полукълба и полумесеци, острия и купички, дървета и върхове на копия, сякаш ужасна буря ги бе помела от земята и ги бе завъртяла във вихъра си, впримчивайки ги в искряща скулптурна плетеница, в гора от несъизмерими предмети.

Гледката в призрачното огледало – една рядко красива корона, много внушителна, помисли Албърт – не трая повече от пет кратки секунди, след което отразяващото стъкло постепенно потъмня и опустя.

Щорите бяха вдигнати. Единствената крушка в бялата матирана лампа на тавана осветяваше ярко стаята. Беше вечер.

Старият равин седеше изтощен на счупеното канапе.

– И така, видяхте ли я?

– Видях нещо.

– Вярвате ли в онова, което видяхте – в короната?

– Вярвам, че я видях. Но както и да е, ще я поръчам.

Равинът го гледаше непроницаем.

– Искам да кажа, че съм съгласен да се направи короната – каза Албърт, след като се изкашля.

– Кой размер?

– Какъв размер беше тази, която видях?

– И двата размера. Изработката е една и съща и за двата размера, но в 986-доларовата има повече сребро и повече благословии.

– Но нали казахте, че изработката на бащината ми корона, поради особеността на заболяването му, ще трябва да е различна; а плюс това ще има и специални молитви?

Равинът кимна.

– Това също го има и в двата размера – 401-доларовия и 986-доларовия.

Учителят се поколеба за части от секундата.

– Нека е големият – каза той решително. Държеше портфейла в ръка и преброи петнайсет нови банкноти – девет стотачки, четири двайсетачки, една петачка и една банкнота от един долар – всичко 986.

Слагайки очилата си, равинът бързо преброи парите, като опипваше с палеца и показалеца си всяка шумоляща банкнота сякаш да се подсигури, че няма две слепнали. Сгъна неподатливата хартия и пхна пачката в джоба на панталоните си.

– Може ли да ми издадете квитанция?

– Бих желал да ви издам квитанция – каза равинът Лифшиц сериозно. – но за короните няма квитанции. Има неща, които не са сделка.

– Защо не, когато се дават пари?

– Бог не разрешава. Нито баща ми, нито дядо ми издаваха квитанции.

– Ако нещо стане, как ще докажа, че съм ви платил?

– Имате думата ми, че нищо няма да стане.

– Да, но представете си, че се случи нещо непредвидено? – настоя Албърт. – Ще ми върнете ли парите?

– Ето ви парите – отвърна равинът и подаде на учителя сгънатите банкноти.

– Няма нужда – каза бързо Албърт. – Бихте ли ми казали кога ще

бъде готова короната?

– Утре вечер, преди шабос⁷ най-късно.

– Толкова скоро?

– Баща ви умира.

– Това е вярно, но короната изглежда доста заплетена работа, трудно ще се сглобят всичките тези странни части.

– Ще бързаме.

– Не бих желал да насилвам работата, ако това, да речем, би намалило ефикасността на короната, нито пък по един или друг начин да влошим качеството ѝ – такова, каквото го видях сам не зная вече къде.

Клепачът на равина се затвори, а после бързо се повдигна без никаква признак на смущение.

– Г-н Ганс, всичките ни корони са първокласна изработка. Няма защо да се тревожите за това.

След което си стиснаха ръцете. Все още обзет от съмнения, Албърт пристъпи в коридора. Чувстваше, че всъщност не вярва на равина, а и подозираше, че Лифшиц знае това и също му няма доверие.

Пръхтяща като крава под бик, Рифкеле го изпрати до външната врата, такава, каквато беше- съвършена.

В метрото Албърт реши да приеме цялата работа като капиталовложение в един експеримент и да чака какво ще излезе. Образованието струва пари, но иначе как да го получиш? Представи си короната така, както я бе видял, положена върху главата на равина и сякаш внезапно си спомни, че докато наблюдаваше измамническото му лице в огледалото, удебеленият клепач на дясното му око се бе затворил в едно истинско намигване.

Действително ли си го спомняше или просто си въобразяваше, прехвърляйки върху миналото нещо, което бе видял малко преди да напусне къщата? Какво искаше да му каже с това намигване? Че е не само мошеник, но и се подиграва? Отново обезпокоен, учителят ясно си припомни как се вираше в рибешките очи на равина в огледалото, как те светнаха с някаква ясновидска светлина, след което той бе започнал да се бори с желанието да заспи, и веднага след това се появи старчето като на телевизионен екран, с неговата префърцунена вълшебна корона.

Албърт подскочи и изкрещя: „Хипноза! Тоя гаден фокусник ме е хипнотизирал! Не ми е показал никаква сребърна корона – тя е била във въображението ми! Измамиха ме!“

7. Шабос (идиш) – сабат (евр.) – събота – бел. пр.

Беше оскърбен от мошеничеството, двуличието, безобразното нахалство на равина Джонас Лифшиц. Представата за някаква чудодейна корона, ако изобщо ѝ беше повярвал макар и за миг, се срина в съзнанието му и единственото, за което бе в състояние да мисли, бяха 986 зеленооки птици, полетели към небето. Под погледите на трима любопитни пътника Албърт изхвърча от вагона на следващата спирка, изтърча нагоре по стълбите, префуча през улицата и поохлади нетърпеливите си пети в продължение на двайсет и петте минути до издрънчаването на следващия влак, след което се вози обратно до спирката край къщата на равина. И макар да думка и с двата си юмука по вратата, да я рита и да „звъня“ на безполезния звънец, докато му излезе пришка на палеца, подобната на кутия дървена къща, включително и порутената синагога в магазина, останаха тъмни, величествено и непреклонно безмълвни, наподобяващи гигантски леко килнат надгробен камък в просторно гробище. Късно след полунощ учителят, неуспял да предизвика и искрица живот, се видя принуден да се отпрати към дома си.

На следващата сутрин се събуди, проклинайки равина и собствената си глупост, поради която се бе забъркал с този знахар. Така става, когато човек – дори и само за миг – отстъпи от убежденията си. Имаше и по-малко мъчителни начини да се помогне на умиращите. Албърт си помисли дали да не се обади в полицията, но нямаше квитанция, пък и не му се щеше да излезе чак такъв глупак. За първи път през шестте си години учителстване се изкуши да се обади и да каже, че е болен, след което да вземе такси до дома на равина и да си поиска обратно парите. Тази мисъл го развълнува. Но пък от друга страна, ако равинът наистина се бе заел да направи короната със своя помощник, от което да речем щеше да изкара сто долара чиста печалба – не са чак толкова много-и ако наистина СЪЩЕСТВУВА сребърна корона и той искрено и благочестиво вярва, че тя ще обърне хода на бащината му болест? И макар нервите му да бяха разстроени от подозренията, Албърт усещаше, че ще е по-добре да не бърза да замесва полицията, тъй като короната не беше обещана – та нали така каза старият господинчо – по-рано от сабат, което му дава срок до залез слънце.

Ако дотогава я направи, няма да мога да се оплача от него, какъвто и боклук да се окаже. Така че по-добре да чакам. Но какъв наивник съм, да поръчам 986-доларовата вместо тази от 401. Само заради това решение загубих 585 долара.

След един непълноценен работен ден Албърт отиде с такси до дома на равина и се опита да предизвика някакво раздвижване – дори започна

да вие под пустия му прозорец към улицата, но в къщата или нямаше никого, или и двамата ѝ обитатели се криеха – равинът под счупеното канапе, а Рифкеле сигурно се мъчеше да напъха туловището си под ваната. Албърт реши да ги причака. Скоро старчето ще трябва да излезе, за да отиде в синагогата на петъчната служба. Щеше да говори с него и да го предупреди да се издължи. Но слънцето залезе, мракът обгърна земята и макар есенните звезди и сребърната луна да изгряха на небето, къщата си остана тъмна, със спуснати щори, и никакъв равин Лифшиц не се показва навън. В малката синагога запалиха светлините, заблестяха и свещите. На Албърт му хрумна горчивата мисъл, че равинът е вече на богослужението, че може да е бил през цялото време там.

Учителят влезе в продълговатия, ярко осветен магазин. Върху жълти стъваеми столове, разпръснати из цялото помещение, седяха десетина мъже с молитвеници в ръка и се молеха. Равинът Д. Маркъс, човек на средна възраст с писклив глас и къса брадичка, смирено се кланяше пред кивота, гърбом към паството.

Албърт влезе и започна смутено да търси от лице на лице, а богомолците го зяпнаха. Старият равин не беше между тях. Разочарован, учителят се оттегли.

Някакъв човек, седнал до вратата, го докосна по ръкава.

– Остани малко да почетеш с нас.

– Извинете, с удоволствие, но търся един приятел.

– Огледайте се добре, може да го намерите. – Албърт зачака на отсрещната страна на улицата под един кестен, чийто листа бяха започнали да опадат. Чакаше търпеливо – ако се наложи, щеше да чака и до утре.

Малко след девет светлините в синагогата угаснаха и последните богомолци се разотидоха. Тогава се появи червенобрадият равин с ключ в ръка, за да заключи вратата на магазина.

– Извинете, равине – каза Албърт, като се приближи. – Познавате ли равина Джонас Лифшиц, който живее горе с дъщеря си Рифкеле – ако тя изобщо му е дъщеря?

– По едно време идваше тука – отвърна равинът с тънка усмивчица, – но откакто се пенсионира, предпочита голямата синагога на Мошоли Паркуси, истински палат.

– Мислите ли, че скоро ще се прибере?

– Може би след час. Шабат е, трябва да се върне пеша.

– А случайно да знаете където, нещо за сребърните му корони?

– Какви сребърни корони?

– В помощ на болните, на умиращите?

– Не – отвърна равинът, погледна вратата на синагогата, мушна ключа в джоба си и бързо се отдалечи.

Прояден от мъка, учителят изчака под кестена да мине полунощ, като през цялото време се канеше да се откаже и да си върви, без да успее да се изтръгне от лапите на безсилието и гнева. Малко преди един часа през нощта той забеляза движещи се сенки и по тъмната улица различи двама души, които вървяха към него. Единият беше старият равин с нов кафтан и шикозна черна мека шапка, той вървеше уморено. Рифкеле, в сексапилно жълто мини, което откриваше чак до големите кокалести колена краката ѝ, прилични на диреци, ситнеше пъргаво след него, като от време на време спираше, за да се плесне през ушите. Дълъг бял шал, издърпан докрай към дясното и рамо, беше провиснал до лявата ѝ обувка.

– Тия парцали са от моята заплата. Рифкеле проточи едно дълго „уу“ и запляска и двете си уши с дебелите си ръце, за да не чува звука, който издаваше.

Заизкачваха се по лошо осветената тясна стълба, а учителят тръгна подире им.

– Дойдох да си видя короната – каза той на пребледнелия, учуден равин в предната стая.

– Короната – отвърна равинът високомерно, – не е още завършена. Вървете си къщи и чакайте, здравето на баща ви скоро ще се подобри.

– Обадох се в болницата, преди да изляза от апартамента си, няма никакво подобрение.

– Как може да очаквате толкова скоро подобрение след като самите лекари не знаят точно каква е болестта? Дайте още малко време на короната, Дори на бог не му е лесно да разбере човешките болести.

– Дойдох да видя онова, за което платих. ;

– Вече ви го показах, видяхте го, преди да поръчате.

– Това беше вероятно образът на някакво копие или изобщо нещо от този род. Настоявам да видя оригинала, за който заплатих почти хиляда гущера.

– Слушайте, г-н Ганс, – каза търпеливо равинът, – не ни е дадено да видим някои неща – онези, които Той не разрешава да видим. Понякога ми се иска те да са повече. Но някои ни е абсолютно забранено да видим – Мойсей е знаел това и едното от тях е лика господен, а другото е истинската корона, която Той е направил и благословил. Чудото си е чудо и то е божие дело.

– И вие ли не сте я видели?

– Поне не с очите си.

– Не вярвам на нито една дума, долен мошенико, евтин фокуснико!

– Короната е истинска. Ако мислите, че има магия, тя е за онези, които настояват да я видят- ние се опитваме да им създадем някаква представа за короната. Но за вярващите в короната няма никаква магия. Рифкеле – каза бързо равинът, – донеси на татко тефтера с писмата.

Тя излезе от стаята, но не веднага, леко изплашена, с блуждаещ поглед и се върна десет минути по-късно, след като пусна водата в клозета, облечена в дълга фланелена нощница, с голяма жълта тетрадка в ръце, помежду всеки от хвърчащите листове на тетрадката бяха пхнати стари писма.

– Доказателства – каза равинът.

След като отгърна няколко свободни листа, той измъкна с трепереща ръка някакво писмо и го зачете с глас, пресипнал от вълнение:

– „Скъпи равине Лифшиц, след чудодейното оздравяване на майка ми, г-жа Макс Коен, от неотдавнашната ѝ болест, изпитвам порив да покрия с целувки босите ви нозе. Вашата корона направи чудеса и аз я препоръчвам на всичките си приятели. Искрено и вечно Ваша (Г-жа) Естер Полатник,“ Тя е университетска преподавателка.

Прочете още едно:

– „Скъпи равине Лифшиц, Вашата 986-доларова корона излекува напълно и окончателно баща ми от рак на панкреаса със сериозни усложнения в белите дробове и то след като нищо друго не беше в състояние да му помогне. Никога досега не съм вярвал в чудотворни явления, но отсега нататък ще се науча да се съмнявам по-малко. Благодаря на Вас и на Господ. Искрено Ваш Даниел Шварц.“ Адвокат – допълни равинът и предложи на Албърт да вземе книгата. – Вижте сам, г-н Ганс, стотици писма. Албърт не пожела дори да се допре до нея.

– Искам да видя само едно, равине Лифшиц. и то съвсем не е тоя тефтер с безполезни доказателства. Искам да видя сребърната корона на баща ми.

– Това е невъзможно. Вече ви обясних защо не мога да направя подобно нещо. Божията дума е закон божи.

– Тъй като сам споменахте закона, ако до пет минути не видя короната, още утре сутринта ще съобща за вас и за дейността ви на районния прокурор на Бронкс.

– УУУ – запя Рифкеле и запляска ушите си.

– Млък! – изкрещя Албърт.

– Имайте уважение – извика равинът. – грубер юнг⁸.

– Ще дам жалба под клетва и районният прокурор ще ви затвори, вас и цялото това съмнително заведение, ако не ми върнете моментално 986-те долара, които ми измъкнахте. Равинът внезапно се разколеба.

– Така ли се говори с един божи равин?

– Крадецът си е крадец.

Рифкеле се олигави и заквича.

– Шшш – прошепна дрезгаво равинът на Албърт и закърши посивелите си ръце. – Ще изплашите съседите. Чуйте ме, г-н Гапс, видяхте със собствените си очи как изглежда истинската корона. Давам ви честната си дума, че никой от многобройната ми клиентела не я е виждал досега. Показах ви я заради баща ви, за да ми я поръчат, защото тя ще го спаси. Не разваляйте сега чудото.

– Чудо – изрева Албърт, – долно измамно фокусничество с някаква идиотска атмосфера и хипнотични огледала. Хипнотизирахте ме, измамите ме.

– Бъдете така добър – умоляваше го равинът, препъвайки се, докато се луташе сред празните столове. – Имайте милост към стария човек. Помислете за горката ми дъщеря. Помислете за баща си, който ви обича.

– Той ме мрази, кучият му син, да пукне дано! Сред взрив от тишина момичето се разциври от ужас.

– Аах! – изкрещя равинът с обезумели очи и посочи с пръст към бога на небето, – Убиец! – изкрещя той потресен.

Баща и дъщеря се хвърлиха стенещи в прегръдките си, а Албърт се спусна по къртящото стълбище, главата му се пръскаше, надупчена от шишовете на болката.

Един час по-късно възрастният Ганс склопи очи и издъхна.

КРАЙ

© Бърнард Меламъд
© 1985 Александра Велева, превод от английски

Bernard Malamud

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране, разпознаване и редакция: Виктор

Издание:

Бърнард Меламъд. Говорещият кон
Профиздат, март 1988 г.
Редактор: Кръстан Дянков
Редактор на издателството: Георги Борисов
Техн. редактор: Марияна Иванова
Коректор: Катя Цонева

The Stories of Bernard Malamud. Farrar /Straus/ Giroux, New York, 1983

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1949>]